

CURIOSITATS DE CATALUNYA

(setmanal)

Redacció i Administració:
Barcelona. - Riera Alta, 61

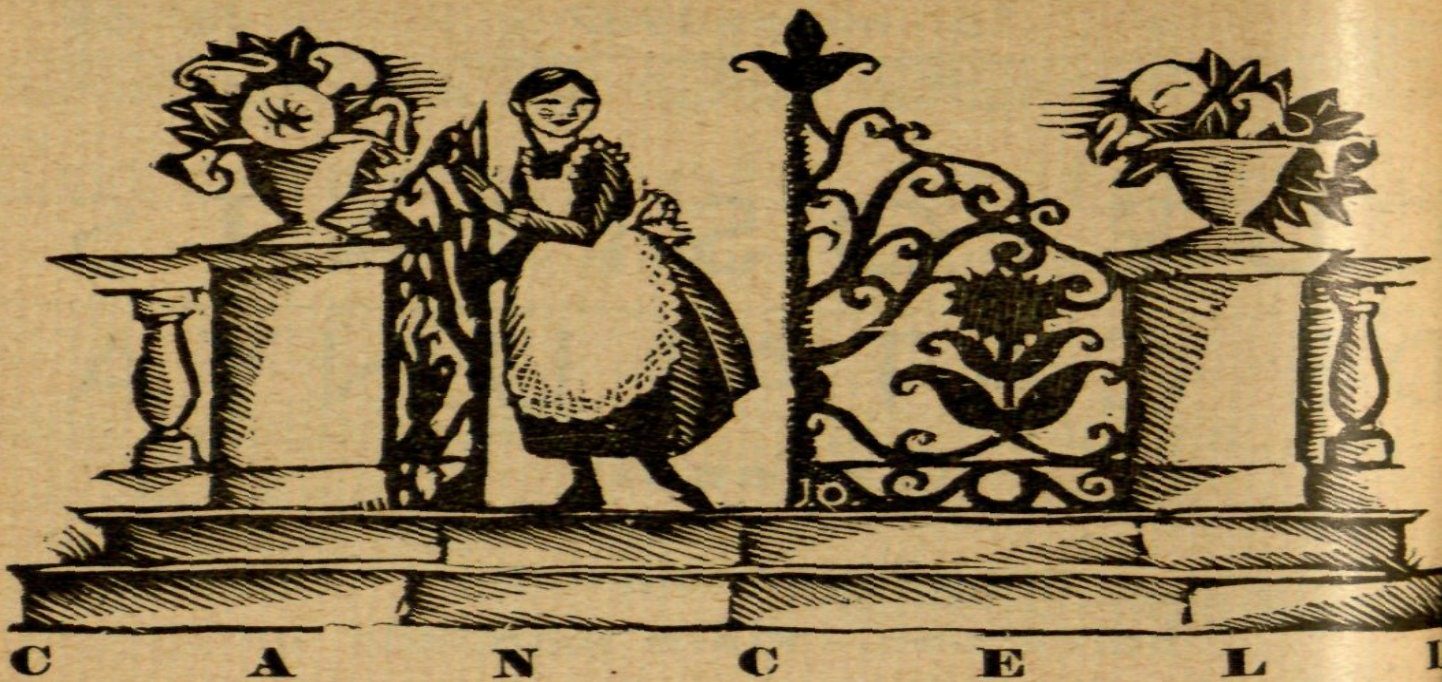
P R E U :

Número corrent	25 cèntims
Subscripció semestral	6 pessetes
Subscripció anual	10 pessetes

S U M A R I

Cancell, pàg. 610. - Una excursió i acampada a l'Alt Pallars, pàg. 612. - Folklore aforístic, pàg. 616. - Supersticions, pàgina 617. - Comentari als Jocs Florals, pàgina 618. - La cançó de la bandera, pàg. 621. - Catalans notables, pàg. 624. - Anecdolari català, pàg. 625. - El contrapàs, pàgina 626. - Supersticions, pàg. 627. - Fets històrics, pàg. 628. - Nostra Premsa, pàg. 629. - Vila aimada, pàg. 634. - Carnet de viatge, pàg. 635. - Recerca de Cançons Populars Catalanes, pàgina 637. - Entreteniments Instructius, pàgina 640.

Visca el petó!

UN curt i breu articlel aparegut en una de les més populars revistes científiques angleses, ens facilita el tema a tractar en aquest nostre «cancell» d'avui.

L'escrit de referència va signat per un metge de prestigi. En ell es combat ardidament el costum de besar. «...compte amb el besar, no deixar-se besar, no permetre que ningú, absolutament ningú, besi els nostres fills... El bes no és altra cosa que la portella per on es filtren milers i milers de microbis contagiosos, portadors d'infininitat de malures... El bes és el germen de tota mena de malalties...» I acaba dient: «Guerra al petó, a sang i a foc, fins exterminar-lo per complet!»

Visca el petó!! Sí, amics, sí. Ben alt i ben fort, que el nostre crit ofegui, esborrant-lo per complet, aquell altre que profereix l'autor de l'article més amunt esmentat.

D'acord que el fet de besar sigui poc higiènic; conforme que el petó sigui un agent de malalties... però, digueu-me, es podria trobar un acte més demostratiu de bon afecte?

No seria per una mare una gran tristesa, que

potser arribaria a matar-la, privar-la de besar el seu fill? Podriem arribar a comprendre el matrimoni sense el bes? Ens seria possible emprendre un llarg viatge sense acomiadar-nos amb un bes dels éssers més volguts i estimats? Podriem deixar partir els nostres parents a l'altra vida sense dipositar un bes en llurs rostres encara tebis? Tindriem cor de prohibir als nostres fills, sang de la nostra sang, que ens fessin un petó?

Tanmateix, ultra reconèixer les serioses conseqüències que ens pot reportar el petó, tenim de reconèixer també la impossibilitat d'exterminar-lo. Si el bes és l'esclat més sincer d'una ànima enamorada, com contenir-lo? Per damunt dels microbis més o menys contagiosos hi ha la passió, l'amor, l'afecte... I quan la passió és vertadera, quan l'amor és sincer, quan l'afecte és veritable, el bes és espontani, irreflexiu, no s'atura a rumiar ni a pensar. Es presenta sobtadament, i sense demanar permís de cap mena pren possessió de seguida. A falta d'altra manifestació d'estima més eloqüent, el petó és necessari, fins gosariem a dir imprescindible. Per això és conegut arreu del món, per això és d'ús universal.

Voler combatre el costum, bell costum, de besar, pretendre destruir el bes, resulta, a la nostra manera de veure, tan pueril com intentar eixugar l'Atlàntic, com entestar-se a comptar els estels de la volta blava. Mentre hi hagi món, el bes existirà. No té per què finir el seu regnat esplendorós. Que és antihigiènic, tots ho sabem prou. Avui dia tot ho és, fins l'aire que respirem.

No ens capfiquem inútilment per abolir un fet que no té cura perquè no pot tenir remei a propòsit. Seguim la nostra ruta com fins ara: amb una cançó entre dents, un sagrat ideal que abranda el nostre cor i el somris acompanyat del petó que tant ens caracteritza.

Avant, amics! Visca el petó!

FREDERIC BALLIRANA.

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

Una Excursió i Acampada a l'Alt Pallars

IMPRESSIONS D'UN NEOFIT

(Continuació)

CAP AL PORTERRÓ D'ESPOT

DECIDIDA ja la marxa per a l'endemà, avisem aquell ben peixat adroguer de Bohí perquè a les sis del matí sigui al campament amb els seus muls. En Pascual, per la seva banda, recula fins a Pont de Suert, on agafarà el cotxe i amb ell estarà a esperar-nos al poble d'Espot; per acomplir aquesta comissió li caldrà baixar fins a La Pobla de Segur i cobrir el centenar o més de quilòmetres de pista que hi deu haver fins a Espot.

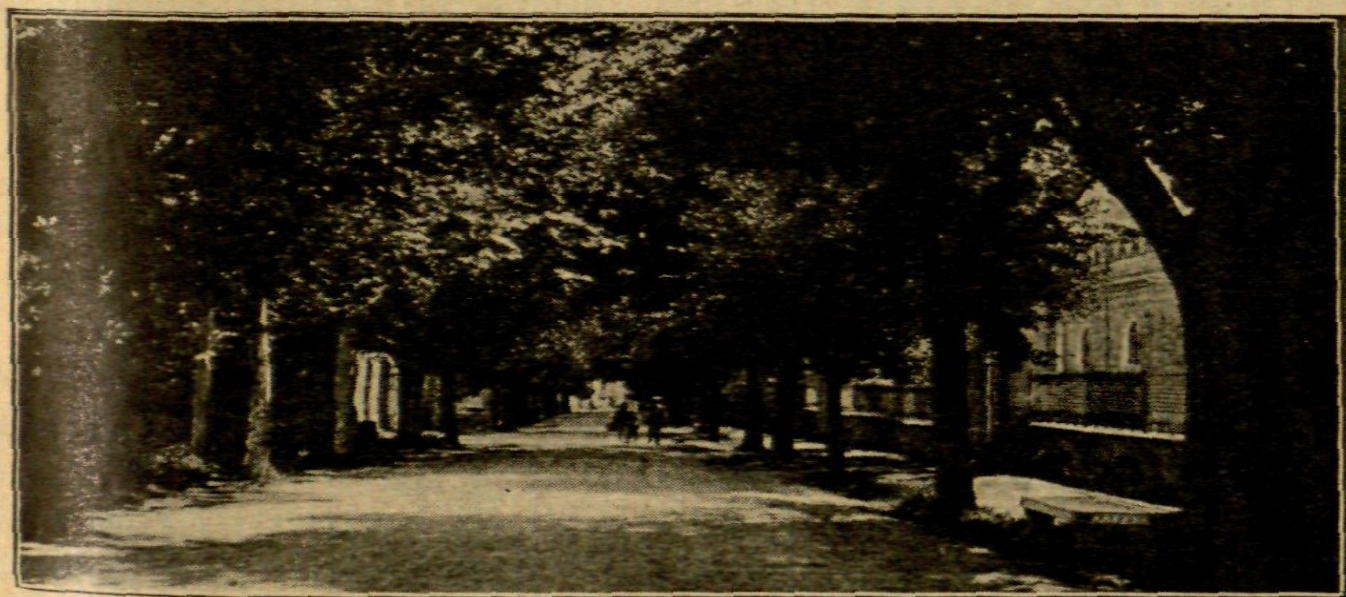
A l'hora convinguda es presenta l'adroguer amb els muls, i com que ja tenim la tenda desmuntada i el bagatge a punt de carregar, no triguem a emprendre la marxa. No és sense recança que deixem aquell lloc incomparable d'Aigües Tortes: en guardarem sempre un grat record.

Partim en direcció al Contraig. El camí, graciosament desigual, va descabdellant-se entre perspectives escenogràfiques, que en certs moments ens fan l'efecte d'una evocació de la tetralogia wagneriana. Arribats al final de la Vall de Sant Maurici, torcem a la dreta i comencem a remuntar la banda esquerra d'una

torrentera, per on baixa, saltant a graonades, l'aigua de l'Estany Llong, a la vista del qual arribem poc després.

ESTANY LLONG

I vet ací una altra sorpresa. La gran impressió que em va fer l'estany de la Llebreta, no em creia pas que poguessin superar-la altres estanys. Neòfit com sóc, no vaig preveure que cada estany, per la seva particular situació i pel seu ambient peculiar,

Pobla de Segur. - La més important Avinguda.

m'oferiria una sensació nova. I això és el que m'ha succeït amb Estany Llong. Situat a més altitud que el de la Llebreta i circumdat per una naturalesa roquissera, de tons grisos, es mostra enmig d'un ambient de solitud que emociona de manera profunda.

Mentre els muls i els seus homes segueixen el camí de ferradura que, tot fent una gran marrada, condueix dalt del Porterró d'Espot, nosaltres les emprenem pel dret, enfilant-nos per un pendent, fort i ample, que ens costa molt de guanyar. L'esforç, però, s'ho val: en ésser dalt del Porterró, restem meravellats de contemplar la magnífica fuga de cims i crestes que ens envolta. I, amb tot i no ésser pas el Porterró d'Espot un punt culminant del Pireneu, trobem tan bella, tan ponderada i tan assequible la visió que

des d'allí ens ofereix, que estem convençuts que, situat al Porterró d'Espot, hom pot apreciar i *sentir* el Pireneu millor que des del seu punt més alt, ja que hom l'abasta, no a vol d'ocell i desposseït, per dir-ho així, del seu ambient intern, sinó des d'una justa alçada que ens permet copçar-lo en tota la integritat.

Quan arriben els homes i els muls, és improcedent que vulguem fer-los descansar; les bèsties estan amarades de suor i, segons diu l'adroguer, les podria matar en sec el fort corrent d'aire que allí s'estableix entre ambdós vessants. Un cop estan abrigats del corrent, els homes paren els animals, els fermen la càrrega i els agafen per la brida per tal d'ajudar-los en la llarga i perillosa baixada que s'obre als nostres peus, i al capdavant de la qual es veu lluir l'estany de Sant Maurici amb els seus inseparables pics dels Encantats.

L'ESTANY DE SANT MAURICI

A mesura que ens anem atansant a Sant Maurici, el paisatge perd l'ardidesa i la grandiositat que ha tingut fins ara, i en particular a l'altre vessant del Porterró. Arribats al peu de l'estany, el desencís és complet; tant és així, que estic per dir-vos que la visió fotogràfica, tan popularitzada, de l'estany de Sant Maurici amb els Encantats per fons, és superior a la realitat. L'excessiva teatralitat d'aquests dos pics us molesta, i si hom els esborra mentalment, llavors l'estany de Sant Maurici esdevé un lloc no molt superior al *pantano* de Vallvidrera, i ho dic amb tot i que aquesta afirmació pugui semblar una irreverència. Potser aquest efecte pervé del gran nombre de llaunes de conserves que allí es troben arreu i altres deixalles pròpies dels llocs excessivament freqüentats, o perquè en contrastar-lo amb Aigües Tortes, Sant Maurici perd qualitat. Sigui pel que sigui, Sant Maurici ens ha decebut.

Els homes descarreguen els muls, i animals i persones dinem amb bona gana. Mentre efectuem aquesta transcendental operació, veiem passar per davant nostre, donant volta a l'estany, una llarga caravana

de muls molt ben guarnits, cavalcats per uns turistes a preu fet, mudats amb la roba de les festes, guardant-se del sol i la calor amb ombrelles i ventalls, tot plegat viva reproducció, modernitzada, d'aquelles pintoresques anades a Montserrat que es feien abans d'existir el cremallera. Decididament, Sant Maurici està perdut per a l'excursionisme pur.

En havent dinat, ens acomiadem sense gaire re- cança d'aquell lloc i salvem, amb molta facilitat, l'agradosa i humanitzada vall d'Espot, d'aspecte força semblant al dels vessant orientals del Montseny.

ESPOT

Entrem a Espot al caure la tarda, passant pel costat d'un curiós aqüeducte de fusta, d'uns tres metres d'alçada, i del qual vessa l'aigua per tots costats. L'aspecte d'Espot és molt simpàtic i ens recorda, en certa manera, aquells petits pobles de l'Alsàcia que tenim vistos a través de les velles il·lustracions. Abans que hi arribés la carretera actual, Espot devia ésser un poble molt pintoresc. Avui s'hi veuen algunes construccions modernes i un hotel d'aspecte agradable, en el qual ens instal·lem.

Tal com havíem convingut, ací ens espera En Pascual. En retrobar-nos, no vulgueu saber els alegrois que un i altres exterioritzem; amb tot i que només feia dos dies que ens havíem separat, ens abracem com ho faríem si l'absència hagués estat de dos anys. I és que, tant En Pascual com nosaltres, tenim percepció de l'espès volum de muntanyes que hem travessat, la qual cosa augmenta l'alegria de retrobar-nos, i ens fa semblar que hem fet qui sap què.

ANGEL MILLÀ.

(Acabarà).

FOLKLORE AFORÍSTIC

ELS ALIMENTS (Acabament)

Els bolets sols menjaràs,
quan bé els coneixeràs;
puix que en lloc d'alimentar-te,
podries emmetzinar-te.

La carn cuita amb vegetals,
manteniments fa cabals:
estovant llur caldo amb pa,
sopa et dóna, i n'és manna.

Formatge que té mantega,
com nutritiu s'encarrega;
si no en té, més que aliment
creure se deu condiment,
i és poderós digestiu,
mes son abús, molt nociu.

Llet, formatge i també els ous,
bons són, i costen pocs sous.

L'ou, quant més cuit al caliu,
és tan menys digestiu.

Xocolata cuit o cru
no sol fer mal a ningú;
qui, emperò, abús ne farà,
sens dubte que'n sofrirà.

Eines de coure i d'aram,
vos poden causar bell gam;

puix si s'hi fa el verdet,
porten la mort, o un destret.

L'aram, essent ben estanyat,
sens temor pot ser usat.
Mes l'estany és fraudulent
i en això cal parar ment.
Si n'és amb plom barrejat,
val més aram no estanyat.

L'olla i cassola de ferro
a la salut no fa esguerro.
Terrissa sens vernissar,
molt bé se pot també usar:
de porcellana i de plata,
bona eina si fos barata.

El gust i olfacte rebutgen,
els aliments que es passen:
consulta'ls en cas dubtós
i no te'n sofrirà el cos.

En la cuina, netedat
reclama la sanitat.

N. F. DE R.

SUPERSTICIONS

*Oració per a guarir els brians **

S'agafa una garrofa verda, i es parteix; i mentre
amb el suc s'unta el brià, va dient-se:

«Brià, brià cavallê,
mala fi ne pugues fê,
tu ben fart jo ben dejú,
mala fi, pugues fer tu...».

* Mals grans.

*Comentari als Jocs Florals**

L'any 1858 havia estat nomenat el primer Consistori del qual en foren mantenedors: Milà i Fontanals, Bofarull, Balaguer, Rubió i Ors, Cortada, Victorià Amer, i Pons i Gallarza.

Els discursos que pronunciaren Milà i Fontanals, i Bofarull, no tingueren el ressò polític que hom creu, sinó que amanyagaren l'opinió catalana fent-los veure (com així ho digué Bofarull) que la pàtria de tots era Espanya.

Els Jocs Florals del 1858 tingueren un ambient de commiseració per l'idioma català, que Milà i Fontanals exposà en son discurs, recollint el sentiment filial de pietat que inspirava a tots els catalans il·lustrats d'aquell temps, el trist estat de la llengua catalana. (En el periòdic barceloní «La Rambla», i en el n.º 438, corresponent al 1.º de juny del 1936, en l'article «El dret de Catalunya», parlava jo del desenvolupament de l'idioma català, combatint el mot de «dialecte» donat a la parla catalana).

I en arribar a aquest punt, hem d'exposar un fet;

* Vegi's l'article «Els Jocs Florals», inserit en el núm. 18, pàgina 8, del 2 de maig del 1936, de Gabriel Nogués Pahí.

Vegi's l'article «Dels Jocs Florals», inserit en el núm. 19, pàgina 25, del 9 de maig del 1936, de Pere Queraltó i Tolosa.

Vegi's l'article «El cor de Catalunya», inserit en el núm. 20, pàgina 29, del 16 de maig del 1936, del sotasignant.

al voltant d'aquells Jocs Florals es suscità una polèmica, en la qual Víctor Balaguer sostenia que la Renaixença Catalana derivava dels Jocs Florals, mentre que Rubió i Ors sostenia que la Renaixença ja estava iniciada abans dels Jocs.

I nosaltres, ara, estem d'acord amb l'opinió de Rubió i Ors. I no perquè el seu fill Rubió i Lluch ens hagi convençut recordant-nos que en les dues Antologies publicades per Bofarull i Balaguer, abans dels Jocs, hi figuressin els noms d'uns cinquanta-dos poetes, la qual cosa reforça l'opinió del seu pare, sinó perquè, efectivament, el Teatre Català i la literatura catalana ja estaven lluitant al carrer (com així ens ho demostra l'amic escriptor Gabriel Nogués Pahí, en la compilació del Teatre Català publicada en els núms. 23, 24 i 25 del 6, 13 i 20 de juny del 1936, respectivament, a CURIOSITATS DE CATALUNYA) de molt abans del 1858, així com la situació política de caire eminentment despòtic donava peu a una reforja alliberadora de la nostra pàtria, que culminava en un moviment republicà i catalanista, com ens ho descriu Conrad Roure en les seves memòries.

Totes les manifestacions de casa nostra sempre han portat per capdavantera la literària, i per això hem de recordar que Balaguer estrenà, en castellà, «Don Joan de Serrallonga», l'11 de març del 1858 en el Teatre Barcelonès, aplegant-hi uns versos catalans, car era el bilingüisme l'únic que el Govern de Madrid permetia.

L'obra, l'ambient, el sentit amagat i l'efecte social, eren ben prou clars per a donar a comprendre que hi havia un afany de reforja catalana bastant extens, per la qual cosa no comprenem, com diu molt bé Manuel de Montoliu en son «Manual d'Història Crítica de la Literatura Catalana Moderna», per quin motiu negà Balaguer la Renaixença Catalana abans del 1858, o millor dit, no vera Renaixença, però sí literatura catalana, ja que Renaixença és un moviment orgànic i organitzat amb orientacions fixes i idearis concrets d'una autonomia literària catalana, que verament existí en 1858, essent-ne capdavanter Rubió i Ors.

El corrent literari existí abans del 1858 i la prova

són els Jocs Florals, car no és possible comprendre que els esmentats Jocs nasquessin com per art d'encanteri...

Fins ací hem donat la raó a Rubió i Ors, però ara haurem de donar-la a Balaguer, a despit del que digui Manuel de Montoliu. Diu aquest darrer: «En Balaguer, orador demòcrata i progressista, era en el fons un estrany en el moviment restaurador de la nostra llengua. No sabé veure en els Jocs Florals sinó una mena de Parlament en què els oradors parlaven en vers. Per això, si la seva obra de propagandista del catalanisme literari mereix la gratitud de la posteritat, la seva obra de poeta i literat fou íntegrament xorca».

Molt bonic, sí, però Balaguer tingué la clarividència del qualificatiu a emprar quan es tracta dels Jocs Florals. A més, no creiem siguin tan xorques les obres de Balaguer «Don Joan de Serrallonga» i «La Bandera de la Mort» ni que ho sigui tampoc la poesia que reproduïm al final.

En un temps foren els Jocs el camí inicial de la reforja de la llengua, àdhuc de la poesia, però no mai de la literatura. La literatura nasqué per altres indrets; nasqué de l'opinió, de les necessitats de l'opinió catalana, i avui tenim que el portantveu literari no són els Jocs, sinó els llibres i els periòdics.

Epoques enrera la cosa essencial era la poesia. Avui, no; avui ho és la prosa, i en els Jocs Florals —recordem-ho!— la més preada garlanda és per a la poesia.

Dit això, cal recordar que els Jocs Florals poden dividir-se en dues èpoques: l'heroica (1859-1877) i la normal (1878-1936) i en aquesta divisió trobem que, si bé en la primera època els Jocs tenien un caràcter patriarcal, i el moviment literari no era sensible, en la segona els Jocs acaben per confondre's amb el moviment general de les lletres catalanes, seguint llur evolució un xic endarrerits.

* * *

Els Jocs Florals es desenvoluparen baix el lema «Pàtria, Fides, Amor», i en l'època heroica tingueren

els següents gèneres literaris: l'allegòric, el popular, el romanç històric, la poesia religiosa, la patriòtica, la mística, la cançó amorosa, la poesia èpica, el gènere dramàtic i la poesia arqueològica.

En l'època normal hi ha la tendència a enaltir la personalitat del poeta i de foragitar el gènere poètic.

Aquest gènere ha sofert un descens notable en l'opinió pública, d'una faisó inversemblant; modernament, la necessitat de conrear una divulgació social, ha permès enaltir l'ample camp literari dins la majoria popular, deixant la poesia a l'exclusiu gaudiment d'una fracció d'escollits.

Per tant, tot el que els Jocs Florals han guanyat de tradició i llegenda, ho han perdut de qualitat gramatical, àdhuc de realisme, deixant llur bagatge a les mans de la literatura pròpiament dita...

RAMON BOTEY I OROBITG.

(De «Amics del Folklore de Catalunya»).

LA CANÇÓ DE LA BANDERA

(Romanç històric)

Ja s'és embrunit el cel,
ja s'és apagat l'estrella.
Ben passats són ja aquells temps
de ta glòria i ta grandesa!
Eres ahir estendard,
i avui ets un tros de seda
agafat amb aiguacuit
sobre d'una fusta vella.
Bandera de Santa Eulàlia,
penó de la Independència,
ai, qui t'ha vist i qui et veu!
qui t'ha vist i et veu, bandera!

En altre temps, quan sorties
amb menestrils i trompetes,
tot eren llaors i glòries
i tot jubiloses festes.
Ciutadans t'acompanyaven,
cavallers la cort et feien;
els consellers et vetllaven
a la llum de les graelles.
Bandera de Santa Eulàlia,
penó de la Independència,
ai, qui t'ha vist i qui et veu!
qui t'ha vist i et veu, bandera!

Mai pogueren amb sa glòria
enfosquir la glòria teva
ni lo penó de Sant Jordi,
ni el Rat penat de València;
que mai fores abatuda,
ni mai fores presonera,
i lo que en sortir tardaves
tardaves tan sols en vèncer.
Bandera de Santa Eulàlia,
penó de la Independència,
ai, qui t'ha vist i qui et veu!
qui t'ha vist i et veu, bandera!

Llavors eren tos temps
quan els ciutadans et deien:
«Puix portes nom de la Santa
que Barcelona venera,
de traïdors i d'enemics,
de furts i de malesfetes,
que ens guardes les llibertats,
les llibertats de la terra!»
Bandera de Santa Eulàlia,
penó de la Independència,

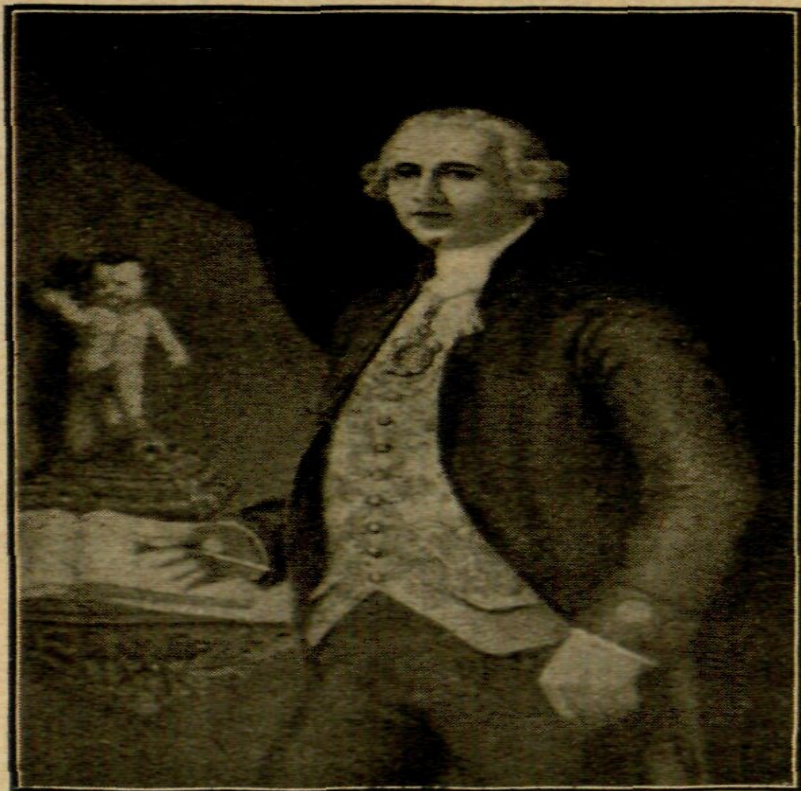
ai, qui t'ha vist i qui et veu!
qui t'ha vist i et veu, bandera!

Eren llavors tos temps
i llavors eres reina;
ne tenies ton palau,
per cort la Vint-i-quatrena,
per capitans, els més nobles,
de la host i de la terra;
per lictors els consellers;
per guàrdia, la Coronela.
Bandera de Santa Eulàlia,
penó de la Independència,
ai, qui t'ha vist i qui et veu!
qui t'ha vist i et veu, bandera!

Ben passats són ja aquells temps
de ta glòria i ta grandesa,
quan eres dels homes lliures
el làbaro de la guerra,
quan el fuet ne xiulava
dels ciutadans a l'orella,
i quan els cants dels trobaires
eren en la nostra llengua.
Bandera de Santa Eulàlia,
penó de la Independència,
no ens has de guardar mai més
les llibertats de la terra?

VÍCTOR BALAGUER.

CATALANS NOTABLES

Lluís Bonifàs i Massó

AQUEST escultor, tan productiu en obres d'art —ja les enumerarem—, com també bastant oblidat, nasqué el dia 5 de maig de l'any 1730, a la vila de Valls, i fou l'hereu de tres generacions de notables escultors barcelonins.

Aprenqué l'escultura al costat del seu avi, amb el qual més tard tingueren a Valls una Escola, a la que hi assistiren deixebles de tot Catalunya i de la qual en sortiren de tan avantatjats, com Ramon Amadeu.

Als 22 anys començà a treballar pel seu compte, i als 33 era nomenat Acadèmic de mèrit de la madrilenya Acadèmia de Sant Ferran. Això s'esqueia a 5 de juny del 1763. L'abat de Poblet li regalà l'espasa d'acadèmic, i Lluís Bonifàs i Massó n'esdevingué molt content.

La dinastia dels escultors Bonifàs s'estingeix amb el fill del nostre biografiat, el qual es decantà cap a la Jurisprudència.

Lluís Bonifàs i Massó fou molt treballador i de gran empenya. Fou dels primers de la plèiade encara mal destriada que feren el nostre formidable barroquisme, el barroc més distingit i celebrat. La talla va ésser el seu gènere escultòric gairebé exclusiu.

Les obres que d'ell coneixem són en tal quantitat, que sols es comprenen amb una vida d'activitat inacabable. Treballà per més de 50 pobles de Catalunya i alguns de fora.

Per a donar idea de la seva producció artística, podem citar 48 retaules, la majoria contenint vàries imatges i relleus; 32 imatges soltes; 12 traces que no executà; 5 misteris o «passos» processionals; 8 models de sants en fusta d'alzina per a executar en plata; 2 lliteres o cadafals per a imatges jacents; 7 imatges per anar vestides; 7 urnes; reliquiaris, etc.

Ultra algunes altres obres que deuen haver romàs oblidades, Lluís Bonifàs i Massó, esculpí, junt amb Llàtzer Tramulles, la imatge de marbre que hi havia a l'obelisc o columna de la plaça del Pedró a Barcelona; com també el Chor de la catedral nova de Lleida, del qual «bé es pot dir que és un diminut, però riquíssim museu de talla i escultura, com de cap altre més ben concebut i realitzat se puga ventar ninguna basílica moderna».

Bonifàs conreà l'escultura religiosa i l'art barroc en la forma fina que es veu a l'estudi del Chor de l'esmentada Seu.

Morí el 6 de novembre del 1786.

MIQUEL CODINA I FARRÉ.

Anecdolari català

L'arquitecte Antoni Gaudí, quan vivia al Parc Güell, tots els dies feia el seu camí a peu fins a les obres del majestuós temple expiatori. Un dia un amic li suggerí la idea que es comprés una bicicleta i així el camí se li faria més breu i menys penós.

—No —interrompé el mestre—, que hi arribaria massa de pressa i no podria pensar durant el camí, i quan arribaria a la feina no sabria encara el que hauria de dir.

El Contrapàs

QUATRE NOTES SOBRE AQUESTA DANSA, AVUI EN DESÚS

L'Empordà és, de les regions o vegueries catalanes, la mestressa d'aquesta dansa que n'és «la més bella de totes les danses que es fan i desfan»: la sardana. Els punts i els contrapunts i tota la filigrana de què es compon la sardana, en l'encís meravellós de la terra empordanesa havia de trobar-hi marc adequat. I per això, d'allí n'ha sortit tota la ciència de la sardana, i els bons músics, les bones cobles, que desgranen les notes tristes, gràvides, serenes, romàntiques, sentimentals i alegres de la dansa nacional.

L'Empordà havia d'ésser, doncs, la mare, que podríem dir-ne, d'una dansa que tenia promences del que després ha estat la sardana: parlem del contrapàs.

El contrapàs, avui arreconat ja, deixat únicament com a ball folklorista, era una dansa complicada, amb lletra, que té el seu origen, segons el dir dels que s'han preocupat d'aquesta dansa, pel segle XVII.

I, pel que es veu, tenia reminiscències de balls típics i característics del Baix Empordà, amb aires de dansa grega. No així la sardana, que si bé té certs contactes o semblança amb el contrapàs, el seu origen no hi té cap lligament.

La durada del contrapàs, que al dir de molta gent es necessitava ésser un excel·lent ballarí per a sortir-se'n, era d'una mitja hora, durant la qual tot era puntejar d'acord amb la música, i, en certs moments, efectuar el contrapàs —del qual en prové el nom de la dansa—, que era el més difícil de tot. La seva tonada és d'una repetició que a l'oïda arriba a cansar, o almenys a fer-se llarga, però si a la música hi afegeix l'espectacle dels balladors, tota la pesantor desapareix i la vista és tota per a seguir les evolucions dels dansaires, amb els seus saltirons i el moment més emocionant de la mateixa, el contrapàs.

Tenim una nota pintoresca de la dansa a què ens referim. Conten que a Pera, un poble del partit judicial de La Bisbal, hi havia un campaner molt aficionat a ella. Tanta era la seva afició, que sovint, amb les campanes, seguia la tocata quan a la plaça, en el matí d'algun diumenge, la *música* l'interpretava. I un dia, això tingué un rematament molt bell i divertit; enmig de la sorpresa i l'admiració general tocà de cap a fi tot un contrapàs. Aquest campaner, que amb les campanes realitzà tal gesta, fou durant dies i dies l'home celebrat del poble i rodalies.

I ara que ja hem fet les quatre notes sobre el contrapàs, la dansa avui en desús, hem de fer punt final, prometent als lectors de *CURIOSITATS DE CATALUNYA* que, si en sabem quelcom més, no ens ho guardarem per a nosaltres.

JOAQUIM GRAU LATORRE.

SUPERSTICIONS

Els molestos

Si es vol fer marxar de casa una persona que fa nosa, ja se sap, s'agafa una escombria, i es posa de cara al sostre.

La Junta Revolucionària de Mataró

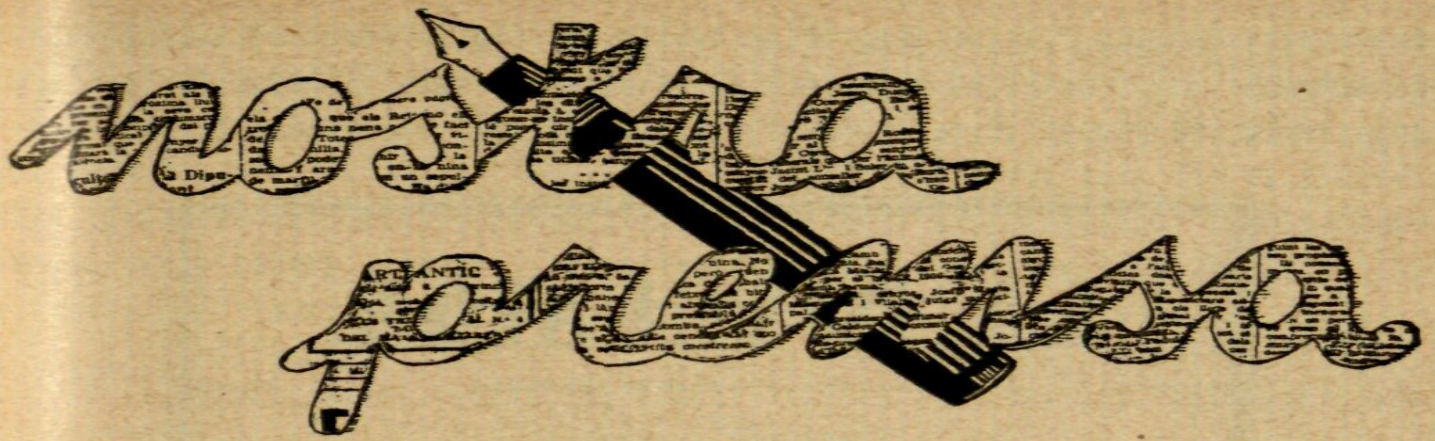
ARRIBADA la nova del dia abans del cop d'Estat i convençuts els revolucionaris mataronins de la certesa del destronament de donya Isabel II, s'apoderaren, el 30 de setembre del 1868, de la Casa de la ciutat, guarnint els balcons amb domassos, issant la bandera a dalt de tot, treient-li abans l'escut que sol haver-hi al mig. La corona amb què remata l'escut de damunt de la teulada, fou tirada daltabaix i feta a trossos; des dels balcons es donaven visques a la Revolució i a certes altres coses.

Les multituds, plenes de gran entusiasme, es llançaren al carrer demanant la destrucció de totes les corones i dels retrats de tots els Borbons; i les comissions revolucionàries anaven a tots els col·legis apoderant-se dels retrats dels reis i de tot símbol que representés la reialesa. Seguidament destruïren les caselles de consums, cosa indispensable en tota revolta.

Al vespre, el poble sobirà es reuní a la sala de ball del carrer Nou, i, per vot universal, acordà el nomenament de la Junta Revolucionària, essent elegit president En Josep Sauri, advocat, que assistia cada dia a la missa; i per secretari, N'Antoni Rabella, que era d'un caient contrari.

Com a cosa indispensable per al sosteniment de la República, s'acordà canviar els noms a diferents carrers, i passejar triomfalment amb música i posats en un cotxe els retrats d'En Prim i d'Espartero; l'Himne de Riego era la nota musical del dia.

JOSEP.

Prensa Barcelonina Vuitcentista

VII

Any 1847

LA DISCUSIÓN.—El mes de maig del 1847, començà a publicar-se aquesta magnífica revista, de bona presentació tipogràfica i de vertadera importància per al renaixement català, puix en les seves pàgines hi col·laboraven insignes escriptors de l'època. «La Discusión» portava el subtítol «Revista periódica de literatura, ciencias y bellas artes». Apareixia mensualment, escrita en castellà, i cada número constava de 48 pàgines, tamany 230 X 175 mm. El número solt, era venut a Barcelona i a Madrid, a 4 rals; a les altres ciutats espanyoles, 5 rals l'exemplar.

Dirigia «La Discusión» el cèlebre escriptor català Pau Piferrer, i es llegien en les pàgines d'aquesta publicació interessants treballs que tractaven de filosofia, literatura, arts, ciències, història, dret, etc. En el primer número, la reproducció de la primera pàgina del qual acompanya aquestes notes, hi veiem uns retrats de Pau Piferrer i interessants estudis literaris originals de Milà i Fontanals i d'Illas i Vidal.

Aquesta revista era impresa i editada per la important casa editorial Pons i Comp., establerta al carrer de Copons, 2. Per a donar una idea de la importància que tenia en aquells temps aquesta editorial i tenint en compte que han passat prop de cent anys des de la data en què es publicava «La Discusión»,

farem constar que en els tallers de l'esmentada impremta hi treballaven 80 operaris, xifra que en aquells temps era molt important, la qual cosa de-

LA DISCUSION,

Revista Periódica

DE LITERATURA, CIENCIAS Y BELLAS ARTES,

DIRIGIDA

POR D. PABLO PIFERRER.

Núm. 1.º

LIBRERÍA DE PONS Y C.ª. EDITORES.

MADRID Calle de Capellanes, num.º 1. | BARCELONA Calle de Spons, num.º 2.

1847.

mostra la fama de què gaudia pel seu bon treball la casa Pons i Comp.

Any 1849

EL PAYASO. — El periòdic del qual anem a parlar als nostres lectors, començà a sortir el dia 8 de febrer de l'any 1849; porta el subtítol «Semnario festivo y literario», està escrit en castellà i consta cada número de 8 pàgines, a dues columnes, tamany 270 x 195 mil·límetres. El primer número sols té 4 pàgines. «El Payaso» era estampat a la impremta de J. M. Grau

i Comp., del carrer de Basea, 10; des del número 6, a la impremta d'Agustí Marcoral, carrer de la Plata, 2 i des del número 14, impremta de L. Tasso, Basea, 36. L'estil tipogràfic d'aquest periòdic era de bon gust. Els preus de subscripció eren els següents: a Barcelona, un mes 4 rals; un trimestre, 11 rals. A fora, 5 i 14 rals, respectivament. El número solt era venut

Núm. 3.

Barcelona 25 de Febrero de 1849.

12 cuartos.

Sale todos los domingos. Los avisos y reclamaciones se dirigirán a la litografía del Sr. Jordana, Rambla n. 16 tienda.

Las suscripciones principian en los dias 1 y 15 de cada mes.

Precio de la suscripcion en esta ciudad 4 rs. por un mes y 11 por trimestre; fuera de ella 5 reales por un mes y 14 por trimestre franco de porte.

EL PAYASO.

Semanario festivo y literario.

Se suscribe en la librería Histórica, bajada de la Cárcel, y en la tienda de litografía del Sr. Jordana, Rambla n.º 16, junto al café del Espejo. En Madrid, establecimiento del Sr. Monier; y en Paris en la librería Española, calle nueva de S. Marcos n.º 11. En los demás puntos tomando una librería sobre correos a favor del Diaconos.

Esta publicacion formará anualmente un tomo de cuatrocientas diez y seis páginas, a dos columnas, adornadas con mas de CIEN caricaturas originales. Los señores suscritores recibirán para la encuadernacion unas elegantes cubiertas y portada GRATIS.

VENTAJAS DE LA EDUCACION.

Es positivo que el hombre desde su nacimiento tiene ciertas propensiones ó calidades físicas, llamadas inclinaciones, las cuales van desarrollándose con mas ó menos velocidad, segun sea la fuerza de las influencias que concurren á impulsarlas.

De aquí proviene el cuidado con que la razon ha establecido los buenos principios, para contrarestar los desórdenes naturales, é inspirar al corazon humano el amor á los sentimientos nobles y jenerosos; y la educacion, no lleva por consiguiente otro objeto, que el de conducir los pasos del entè racional, en las diversas épocas de su vida; pues así como la edad altera muchas veces las facciones de un individuo, así tambien el carácter padece con frecuencia algunos cambios, á los cuales es preciso acomodar las reglas que tienden á procurarnos la verdadera felicidad.

Por esta razon muchos autores que han tratado sobre esta materia, lamentaron el corto número de observaciones practicadas acerca el sucesivo desarrollo de las sensaciones y de

los efectos; porque es indudable que con tales observaciones se obtendria un cuerpo de doctrina práctica, que fijaria la indeleble una buena educacion moral. Mas por desgracia, aun cuando se hayan escrito por nacionales y estrangeros obras de reconocido mérito, subsiste todavia este vacío, que por sí solo es de mucha entidad. Porque, ¿ como será posible fundar sólidamente nuestras opiniones sin valernos de los hechos y de los experimentos? Cuando las esperanzas y los proyectos se elevan á una altura desconocida, cuando se escriben volúmenes enteros sobre el arte de educar á la juventud, se hallan muy pocos ejemplos que santifiquen un método; que manifiesten la eficacia con que se resiste á las pasiones; que indiquen los contrapesos necesarios para vencer todo género de vicios, adoptando segun convenga una ú otra clase de socorros.

La educacion no es pues solamente de una importancia inmensa, sino de una necesidad estremada; de una necesidad que desecha toda hipótesis, que encuentra su origen en los manantiales fructiferos de la virtud, por que ella enseña al hombre sus diversas obligaciones en todos sus estados, y dirijese á suavizar los per-

a 12 cuartos. Sortia els diumenges. Llegim en la capçalera la següent nota, la qual copiem: «Esta publicacion formará anualmente un tomo de cuatrocientas diez y seis páginas, a dos columnas, adornadas con más de cien caricaturas originales. Los señores suscritores recibirán para la encuadernación unas elegantes cubiertas y portada gratis».

En els temps en els quals es publicava «El Payaso», la ciutat de Barcelona era teatre d'una lluita

que originà moltes vegades batusses i escàndols en els principals carrers de la ciutat. L'origen d'aquestes lluites no era altre que les discussions que es promovien entre dos bàndols que s'havien format i que eren coneguts per «cruzados o principalistas», que eren els partidaris del teatre Principal, i els «liceístas», que ho eren del teatre del Liceu.

Perquè els nostres lectors sàpiguen els motius d'aquestes lluites, farem una mica d'història. Fins l'any 1847, la nostra ciutat sols comptava amb un teatre d'òpera que tenia el seu públic addicte i devot; el teatre de la Santa Creu o Principal. Una colla de barcelonins, considerant insuficient aquest teatre i amb l'interès de què Barcelona tingués una sala d'espectacles que pogués posar-se al costat de les millors d'Europa, varen nomenar una comissió per a fer els treballs necessaris per a la construcció del Gran Teatre del Liceu, les obres del qual foren començades el dia 23 d'abril del 1845; els treballs duraren uns dos anys, i es celebrà la vetllada inaugural del nostre gran coliseu el dia 4 d'abril del 1847. Després d'aquesta data, els dos teatres actuaven amb esperit de competència i els barcelonins aficionats a l'òpera, que en aquella època eren molts, varen dividir-se en els dos bàndols que hem citat més amunt, formats pels entusiastes de cada teatre. Les lluites que s'entaularen entre els dos partits, foren veritables epopeies, arribant algunes vegades a tal grau les discussions dels partidaris de les dues parts en lluita, que els grups arribaven a les mans, no sols a l'interior dels mateixos teatres, sinó que les batusses sortien al carrer, convertint-se el «Plà de les Comèdies» en un vertader camp de batalla, en el qual eren repartides nombroses garrotades en defensa de l'actuació dels artistes que actuaven en els dos teatres, motiu de la discòrdia.

Els partidaris dels dos bàndols s'havien imposat la missió d'acudir al teatre de llurs contrincants les nits de debut o estrena, amb la finalitat de xiular les obres que per primera vegada es representaven en aquell escenari o escandalitzar els artistes que per primera vegada es presentaven davant del públic barceloní des del teatre de la part contrària. Com és

natural, aquests actes originaven nombroses protestes que acabaven amb un nou escàndol.

En una ocasió va representar-se en el teatre del Liceu l'opereta «Una aventura di Scaramuccia», funció que tenia la particularitat que un dels quadros en què estava dividida l'obra, representava l'interior d'un teatre, amb el seu pati, llotges i escenari.

Batusses entre «liceístas» i «cruzados».

(Dibuix de Tomàs Padró).

Aquesta ocasió varen aprofitar-la els «liceístas» per a posar en ridícol als «principalistas», presentant en el decorat de l'escena que hem relatat, una reproducció de la sala d'espectacles del Teatre Principal, però fent sobresortir els seus defectes: les cortines descolorides, els seus estrets i incòmodes sillons, els acomodadors amb aspecte de sagristans i els seus abonats, antiquats i repatanis; inclús, en aquesta escena, s'hi reproduïren alguns dels tipus dels més assidus concurrents al teatre.

En Serafí Pitarra va publicar un dels seus «Singlts poètics», amb el títol «Liceístas y cruzados», el

qual estava dedicat a comentar humorísticament les batusses dels dos bàndols en lluita.

El setmanari «El Payaso», era el portantveu d'una de les dues parts; defensava els concurrents al teatre Principal, i no cal dir, que atacava fortament els seus competidors del teatre del Liceu, els quals tenien per portantveu el periòdic «El Locomotor», fundat, també, el mateix any 1849 i publicat del 15 de març al 29 de desembre.

L'últim número que hem vist de «El Payaso», és el 19, que porta data del 17 de juny del mateix any 1849; creiem que no va sortir-ne cap més número.

JOAN TORRENT.

Vila aimada

DOLÇA vila de Manlleu
per mi n'ets la més galana
de les viles que són vist
per la terra catalana.

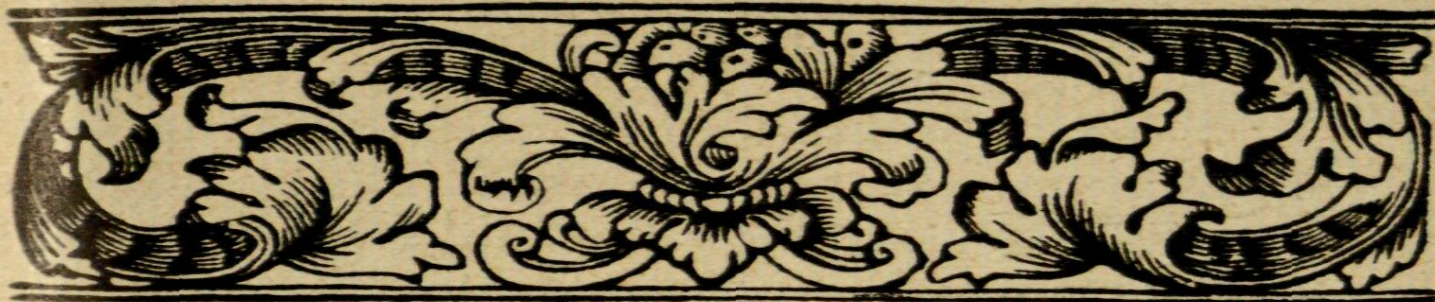
Sóc aimant de tres riberes
i dels bellíssims carrers;
els conreus, tes fonts i prades,
el rierol i els tallers.

Tu n'ets l'orgull i la joia
de tot poble comarcal
perquè n'ets la més feineria
i la més industrial.

Visca el treball i harmonia
a sota d'aquest cel blau:
i cantem arreu un himne
en senyal de dolça pau.

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

LL. POU I SOLÀ.

Carnet de viatge

I

IMPRESSIONS I COMENTARIS

QÜESTIONS d'ordre purament literari van ésser les que ens impulsaren a emprendre el viatge al Rosselló. La ciutat de Perpinyà, terme de la nostra excursió, constituïa, per a nosaltres, una incògnita que ens delíem per descobrir. I, és natural que ens interessés conèixer aquella ciutat, perquè tots nosaltres portem, innat, un viu interès de conèixer el desconegut.

A mesura que la cursa del tren ens apartava de la nostra Barcelona —deixant enrera pobles i més pobles— el nostre esperit de curiositat anava creixent en proporció directa a la distància recorreguda.

Ens semblava que, en traspassar la frontera, ens haviem d'acabar amb un món completament diferent del que ens era familiar. Però la nostra fantasia ens havia endut massa enllà! Certament que notàrem la diferència de parla i un petit canvi en la indumentària de les persones —a penes perceptible en la ciutat—, però el terreny és la continuació de la nostra regió pirenenca. El tren francès se'ns enduia país endins, quan, de sobte, al lluny descobrírem el campanar romànic d'Elna, com un herald que ens anun-

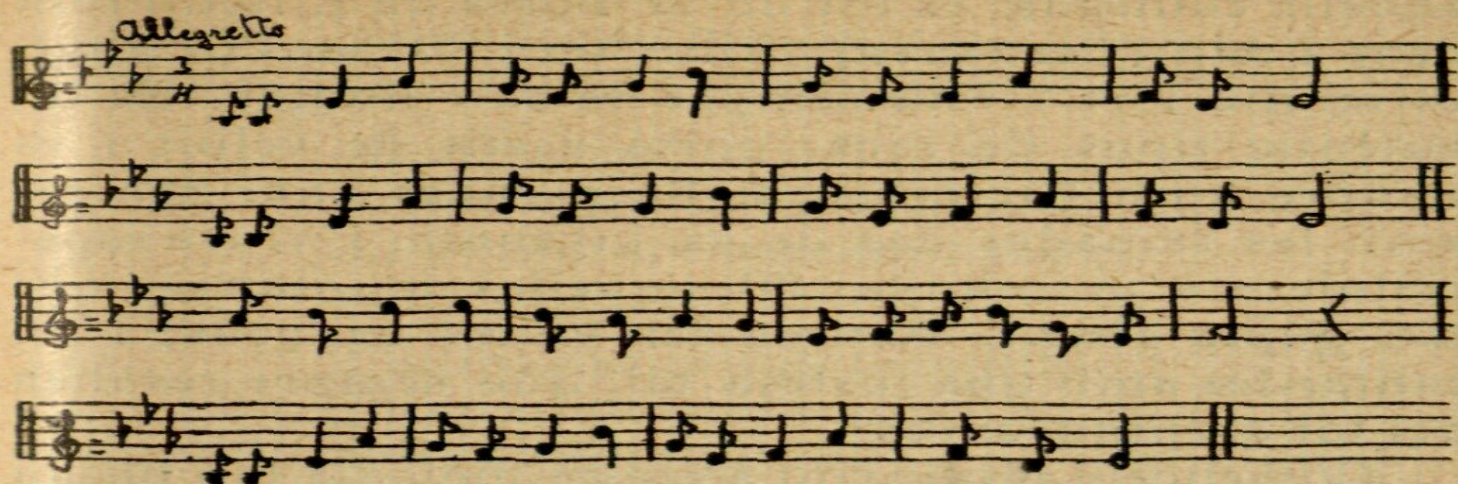
ciava que dintre de poc arribaríem a la ciutat a la qual ens adreçàvem. Perpinyà ens obria de bat a bat els braços i ens acollia com s'acull un germà.

Naturalment, que, la nostra condició de turistes, o més apropiadament de forasters, ens empenyia a recercar les coses característiques i les belleses de la població, i com a conseqüència lògica ens embadalírem contemplant les cèlebres «platanes» (plàtans gegantins), que ombregen el passeig, en podríem dir, típic de la ciutat; admiràrem com es mereixen els monuments arquitectònics. La Llotja, la Casa de la Vila, la Catedral... d'estil gòtic català inconfusible; ens fixàrem amb els tramvies, tan diferents dels nostres per la seva miniatura, però, sobretot, el que ens cridà més l'atenció va ésser veure tanta gent en bicicleta.

Es innegable, amics, que mai no havíem vist tanta gent muntant aquest vehicle com en la ciutat rosellonesa. Homes i dones de totes les classes i categories socials, circulen per Perpinyà damunt de la bicicleta, la qual constitueix no solament un medi d'esplai, sinó també l'auxiliar més eficaç a llurs tasques quotidianes. I fins i tot la clerecia empra la bicicleta per a traslladar-se d'un lloc a l'altre.

Aquestes nicieses, aquests petits detalls, eren els que ens descobrien que ens trobàvem allunyats de la nostra Catalunya. Nosaltres quedem bocabadats i, gairebé, ens escandalitzem en veure pels nostres carrers una dona muntant en bicicleta, i, en canvi, a França, a Perpinyà, és la cosa més natural del món. El nostre procedir no és altra cosa que la conseqüència dels falsos prejudicis que ens envolten.

MANUEL SERRAT I PUIG.

Recerca de Cançons Populars Catalanes

II

A mig setembre, quan s'atancen els freds i les muntanyes del nostre Pireneu comencen a cobrir-se amb el seu blanc mantell, pastors i ramades davallen dels cims per a emprendre la seva llarga ruta per tal d'anar a hivernar en terra baixa.

A les masies que sentien enyorança del pastor, tornen a tenir-lo al seu costat; fins a últims d'abril o primers de maig, no trobaran a faltar en tota l'anyada contarelles i cançons, ni en el seu terme les ovelles en pastura, ja que tant afecte els fa sentir de nou el belar dels anyells i les esquelles dels marrans; així mateix dec dir-ho pel caminant, el goig que sent i la impressió que li ofereix quan sol trobar-les pels camps, boscos i rierals.

En les meves excursions folklòriques pel Vallès, efectuades en hivern, he tingut el pler de relacionar-me amb els pastors per tal de poder espigolar el que tant estimem de nostra musa: Les cançons populars.

Tant és així, que em plau de parlar d'un dels més cantaires que he trobat; és en Joan Vila, conegut pel *Joan, Pastor*, que estava a Can Marata, en terme de Polinyà; molts anys feia que anava per

aquella contrada; és fill de la Pobla de Lillet, i resident a Alp (Cerdanya). Amb tot i els seus 61 anys, es manté fort i està sempre de bon humor. És un autèntic tipus de raça; porta vestit de vellut i va sempre amb barretina; li ha agradat anar sempre amb les ramades des de sa juvenesa; i viure especialment a muntanya. Oh aquelles muntanyes que tan *gopes* són!... Estima les velles cançons, i sol cantar-les amb una justesa tal, que sempre resulten del tot corprenedores.

Comenceu assaborint aquesta melodia tan bella i adient a la lletra, de sentit humorístic, com és en la cançó que porta per títol

LES TRAGÉDIES D'EN BERNAT (1)

*Una cançoneta nova
bé us plaurà sentir cantar;
és treta d'un minyó jove
que fa poc s'ha mullerat.*

*Es fill de Santa Coloma
i per nom es diu Bernat;
ell s'és casat per les unces
i n'ha quedat enganyat.*

*La minyona és boniqueta,
Julita és el seu nom
i la terra on ella habita
es diu el Salt de Colom.*

*La minyona, acasarada,
ho va dir a un cert fadri:
et daré cinc-centes unces
si tu et vols casar amb mi.*

*Ell li respon de seguida
amb paraules, molt formal:
ens casarem quan tu vulguis,
si és que tens tan gros cabal.*

*Compra blat i fes farina
i comença de pastar;*

(1) Totes les estrofes tenen la mateixa melodia, excepció de la primera.

*pararem la flequeria
i així no ens faltará pa.*

*Demana vint-i-cinc duros
pensant que en tindria més:
ha quedat un marxant pobre
sense capa ni diners.*

*Les tragèdies més terribles
foren la primera nit:
volia totes les unces
abans de ficar-se al llit.*

*Fica't dins, ella li deia,
les unces les trobaràs;
són a dintre d'una caixa
amb pany i clau tot tancat.*

*Se'n va a desmuntar la caixa
no podent aguantar més;
ell creia trobar les unces
i no hi va trobar pas res.*

*Veient els ocellets fora,
el Bernat digué, enfadat:
si ara no em dones les unces
jo no seré amb tu casat.*

*Ai mare, la mia dona,
de diner no en té pas cap;
les unces qu'ella tenia
s'han tornades talls de nap.*

*Anirem a dir-ho al poble
i també al senyor Rector;
li direm qu'ell ens descasi
perquè tu tens la raó.*

La solfa d'aquestes cançons que publiquem, és transcrita pel meu bon amic Josep M.ª Llorens, qui tan enamorat és de la nostra música.

Sien, aquestes ratlles, testimoni del meu agraïment.

FRANCESC GOSALBES I CASTAÑÉ
(De «Amics del Folklore de Catalunya»).

(Continuarà).

Entreteniments Instructius

Secció a càrrec de JOSEP M.ª SALAS I JULIA

LOGOGRIF NUMERIC

- 123456789 Poble català.
 12347634 » »
 7659867 Ofici.
 467978 Nom d'home.
 13679 Poble català.
 9719 Instrument musi-
 725 Animal. [cal.
 76 Nota musical.
 9 Vocal.

FUGA DE VOCALS

Q.. cr.. p.r..l.s .f.ct.d.s
 b.rl.t .s m.lt.s v.g.d.s

AMBIDEXTRE

- 12345 Nom d'home.
 54321 » »

TARJA

BERNAT BRESSABAS
PORRERA

Combinar degudament aquestes lletres de manera que es llegeixi el títol d'una novel·la catalana i el cognom del seu autor.

ESDEVINALLA

No sóc bèstia ni persona,
 ni dimoni de l'infern;
 no tinc cames, però sí cua,
 i el foc sempre em persegueix.

Solucions als "Entreteniments Instructius"

publicats al núm. 65

Logogrif numèric: *Girasol.*

Endevinalla: *Guitarra.*

Tarja: *La Eneida, Virgili.*

Xarada: *Pedrot.*

UAB
 Biblioteca de Comunicació
 i Hemeroteca General

AQUEST NÚMERO HA PASSAT PER LA CENSURA